

REDRESS

Ending torture, seeking justice for survivors
(Koniec tortur, sprawiedliwość dla ocalałych)

UWAGI PISEMNE REDRESS JAKO AMICUS CURIAE

SYGNATURA SPRAWY: XII KP1852/25

Sąd Okręgowy w Warszawie

XII Wydział Karny

A. WSTĘP

1. Niniejsza opinia prawna amicus curiae ma na celu pomoc Sądowi w rozważeniu, czy określone immunitety uznawane przez prawo międzynarodowe w odniesieniu do zagranicznych funkcjonariuszy publicznych uniemożliwiają polskim prokuratorom wszczęcie śledztwa w sprawie zarzutów popełnienia zbrodni międzynarodowych w Strefie Gazy w następstwie skarg karnych złożonych przez ofiary w Polsce. Postępowania te poruszają złożone i ważne kwestie prawa międzynarodowego dotyczące charakteru i zakresu immunitetów przyznanych funkcjonariuszom publicznym w sądach zagranicznych za domniemane popełnienie zbrodni międzynarodowych.
2. Immunitety niektórych funkcjonariuszy państwowych przed obcą jurysdykcją karną mają solidne podstawy i długą historię jako zasady prawa międzynarodowego. Zasady te są jednak sprzeczne z inną zasadą prawa międzynarodowego, uznawaną za normę ius cogens: zgodnie z nią nie powinny pozostawać bezkarne zbrodnie budzące niepokój całej społeczności międzynarodowej, w szczególności ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne, tortury i wymuszone zaginięcia, co stało się przedmiotem międzynarodowego konsensusu po 1945 r. Ponadto istnieje międzynarodowo akceptowane prawo ofiar do skutecznego środka odwoławczego i do zadośćuczynienia za zbrodnie międzynarodowe, które obejmuje dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. W związku z tym w prawie międzynarodowym obserwuje się rosnącą tendencję do nieuznawania immunitetu funkcjonariuszy publicznych przed ściganiem karnym w obcych jurysdykcjach za zbrodnie międzynarodowe. Może to rodzić złożone pytania dla prokuratorów krajowych starających się poruszać w kontekście różnych zobowiązań państwa wynikających z prawa międzynarodowego.
3. Aby pomóc w wyjaśnieniu tych kwestii, amicus curiae najpierw określa obowiązki państw wynikające z prawa międzynarodowego w zakresie prowadzenia śledztw i ścigania zbrodni międzynarodowych oraz implikacje praw ofiar do skutecznego środka odwoławczego w tym zakresie. W dalszej części amicus curiae opisuje istotne zasady prawa międzynarodowego dotyczące immunitetów (zarówno funkcjonalnych, jak i osobistych, zgodnie z definicją w punkcie 4 poniżej) niektórych funkcjonariuszy państwowych oraz opisuje ewolucję wyjątku dla zbrodni międzynarodowych, który w ostatnich latach został zaakceptowany zarówno w praktyce państwowej, jak i w rozwoju norm. W konkluzji przedstawiamy implikacje tego obecnego trendu w prawie międzynarodowym dla jurysdykcji krajowych rozważających wszczęcie śledztw w sprawie zarzutów popełnienia zbrodni międzynarodowych.

4. Na wstępie REDRESS odnotowuje zdecydowane deklaracje Polski na arenie międzynarodowej, podkreślające jej zaangażowanie na rzecz praworządności, a w szczególności odpowiedzialności za zbrodnie międzynarodowe.¹ Polska również wykazała takie zaangażowanie swoimi działaniami. Zaledwie kilka dni po pełnej inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 r. polska prokuratura wszczęła śledztwo w sprawie domniemanych zbrodni międzynarodowych popełnionych na Ukrainie. Następnie Polska przystąpiła i aktywnie uczestniczyła w pracach Wspólnego Zespołu Śledczego utworzonego przez Eurojust, gromadząc dowody, które mogłyby posłużyć do postawienia sprawców przed sądem, zarówno międzynarodowym, jak i krajowym.

B. UWAGI

1. Prawo międzynarodowe bezwzględnie zakazuje zbrodni międzynarodowych i nakłada na państwa obowiązek ich ścigania i prowadzenia śledztw.

5. Zakaz zbrodni międzynarodowych, w tym zbrodni wojennych, ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, tortur i wymuszonych zaginięć, jest bezwzględną normą prawa międzynarodowego.²
6. Oprócz tego zakazu, państwa mają obowiązek badania, ścigania i karania naruszeń międzynarodowego prawa praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego. Preambuła do Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego (MTK) przypomina, że „*najpoważniejsze zbrodnie stanowiące przedmiot troski społeczności międzynarodowej jako całości nie mogą pozostać bezkarne*” oraz że „*obowiązkiem każdego państwa jest wykonywanie jurysdykcji karnej wobec osób odpowiedzialnych za zbrodnie międzynarodowe*”. Polska jest stroną szeregu traktatów międzynarodowych, które nie tylko nakładają obowiązek wykonywania jurysdykcji karnej w odniesieniu do naruszeń, ale także wyraźnie pomijają oficjalne uprawnienia sprawcy, w tym Konwencji Genewskich, Konwencji o zakazie ludobójstwa, Konwencji o zakazie tortur i Konwencji o wymuszonych zaginięciach.³ Obowiązek badania i ścigania zbrodni międzynarodowych jest również częścią zwyczajowego prawa międzynarodowego.⁴
7. REDRESS podkreśla, że obowiązki państw, sformułowane w instrumentach międzynarodowych, obejmują dwuetapowy proces. Zobowiązują one państwa do tego, aby w pierwszej kolejności zbadały domniemane zbrodnie „*skutecznie, szybko, wnikliwie i bezstronnie*”, a następnie, w oparciu o takie śledztwo, w stosownych przypadkach, podjęły stosowne działania przeciwko osobom uznanym za odpowiedzialne, zgodnie z prawem krajowym i międzynarodowym.⁵ Innymi słowy,

¹ Niedawnym przykładem jest Oświadczenie Polski dla Szóstego Komitetu 79. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w sprawie praworządności na szczeblu krajowym i międzynarodowym, dostępne pod adresem: [https://www.un.org/en/ga/sixth/79/pdfs/statements/rule of law/16mtg poland.pdf?utm](https://www.un.org/en/ga/sixth/79/pdfs/statements/rule%20of%20law/16mtg%20poland.pdf?utm_source=twitter&utm_medium=social)

² Komisja Prawa Międzynarodowego przedstawiła niewyczerpujący wykaz bezwzględnych norm prawa międzynarodowego (*ius cogens*) w „Rapocie Komisji Prawa Międzynarodowego z prac 73. sesji” (18 kwietnia - 3 czerwca i 4 lipca - 5 sierpnia 2022 r.), dokument ONZ A/77/10, Wniosek 23, str. 16. W kwestii wymuszonych zaginięć zob. Rada Praw Człowieka ONZ, Grupa Robocza ds. Wymuszonych lub Niedobrowolnych Zaginięć, „Powszechna jurysdykcja karna w przypadkach wymuszonych zaginięć”, A/HRC/60/CRP.2, 20 sierpnia 2025 r., pkt 13.

³ Zob. Opinia Doradczego Komitetu Prawnego Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie immunitetów funkcjonariuszy państwowych przed zagraniczną jurysdykcją karną, Warszawa, 27 kwietnia 2015 r., s. 15–16.

⁴ Bazy danych Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, Reguły Międzynarodowego Prawa Zwyczajowego, Reguła 158, Ściganie Zbrodni Wojennych: Państwa muszą badać domniemane zbrodnie wojenne, nad którymi posiadają jurysdykcję.

⁵ Podstawowa Zasada i Wytyczne ONZ dotyczące prawa do zadośćuczynienia i odszkodowania dla ofiar poważnych naruszeń międzynarodowego prawa praw człowieka i poważnych naruszeń

wszczęcie śledztwa jest niezbędnym pierwszym krokiem i samodzielnym obowiązkiem, który może, ale nie musi, prowadzić do ustalenia, że konkretne zbrodnie zostały popełnione, zidentyfikowania osób lub podmiotów odpowiedzialnych i wszczęcia postępowania karnego.

8. W związku z tym obowiązek Polski do wykonywania jurysdykcji karnej w odniesieniu do zbrodni międzynarodowych pociąga za sobą obowiązek przeprowadzenia śledztwa, niezależnie od potencjalnego immunitetu każdego potencjalnego podejrzanego.

2. Ofiary zbrodni międzynarodowych mają prawo do skutecznego środka odwoławczego, w tym do dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

2.1 Prawa ofiar na mocy prawa międzynarodowego

9. W międzynarodowym prawie praw człowieka i międzynarodowym prawie humanitarnym powszechnie uznaje się, że ofiary naruszeń praw człowieka, w tym zbrodni międzynarodowych, mają prawo do skutecznego środka odwoławczego.⁶ Prawo to obejmuje prawo do „równego i skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości” oraz „odpowiedniego, skutecznego i szybkiego zadośćuczynienia za poniesione szkody”.⁷ Prawo do skutecznego środka odwoławczego jest fundamentalne i niezbędne do zapewnienia skutecznej ochrony wszystkich innych praw człowieka.⁸
10. Prawo do skutecznego środka odwoławczego obejmuje prawo do środków karnych i cywilnych, ponieważ służą one różnym celom, a osiągnięcie odpowiedniego i skutecznego zadośćuczynienia za poniesione szkody zazwyczaj wymaga obu.⁹

2.2 Dostęp do wymiaru sprawiedliwości na mocy EKPC

11. Zgodnie z orzecnictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) dotyczącym art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) (prawo do rzetelnego procesu sądowego), dostęp do wymiaru sprawiedliwości obejmuje prawo dostępu do sądu, które musi być „praktyczne i skuteczne”.¹⁰ Jest to szczególnie ważne, biorąc pod uwagę znaczącą rolę, jaką prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości zajmuje w społeczeństwie demokratycznym.¹¹

międzynarodowego prawa humanitarnego, Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 60/147 z dnia 16 grudnia 2005 r. (Podstawowe Zasady ONZ), Artykuł 3(b).

⁶ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Artykuły; Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Artykuł 2; Międzynarodowa Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej, Artykuł 6; Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Artykuł 14; Konwencja (IV) dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej, Artykuł 3; Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Zwyczajowe Międzynarodowe Prawo Humanitarne, Reguła 150.

⁷ Podstawowe Zasady ONZ, Artykuł 11.

⁸ Międzynarodowa Komisja Prawników, *Prawo do zadośćuczynienia i odszkodowania za poważne naruszenia praw człowieka: Przewodnik dla praktyków* (2018), s. 53.

⁹ *Garcia Lucero i in. przeciwko Chile*, Zarzut wstępny, Meritum i odszkodowanie, Wyrok z 28 sierpnia 2013 r., Seria C nr 267 (IACtHR), pkt 196, 222; *Ximenes Lopez przeciwko Brazylii*, Wyrok z 4 lipca 2006 r., Seria C nr 149 (IACtHR), pkt 204-205; *tiradenes Guerra i in. przeciwko Chile*, Merits, Odszkodowania i koszty, Wyrok z dnia 29 listopada 2018 r., Seria C nr 372 (IACtHR), pkt 89. Zob. także Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, Komentarz Ogólny nr 33, dokument ONZ CEDAW/C/GC/33, pkt 19b.

¹⁰ *Bellet przeciwko Francji*, skarga nr 23805/94 (ETPC, 4 grudnia 1995 r.), pkt 38. Zob. również *Jones i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skargi nr 34356/06 i 40528/06 (ETPC, 14 stycznia 2014 r.), pkt 187: „W przypadkach, gdy zastosowanie zasady immunitetu jurysdykcyjnego państwa ogranicza korzystanie z prawa dostępu do sądu, Sąd jest zobowiązany do ustalenia, czy okoliczności sprawy uzasadniały takie ograniczenie”.

¹¹ *Ait-Mouhoub przeciwko Francji*, skarga nr 22924/93 (ETPC, 28 października 1998 r.), pkt 52. Zob. również *Ahmed i inni przeciwko Skarbowi Państwa Jej Królewskiej Mości* [2010] UKSC 2, pkt 146

12. Chociaż prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości nie jest prawem absolutnym, wszelkie ograniczenia dostępu ofiary do wymiaru sprawiedliwości nie mogą ograniczać lub zawęzać tego dostępu w sposób, który narusza samą istotę tego prawa.¹² Ponadto ETPC orzekł, że takie ograniczenia muszą służyć uzasadnionemu celowi, a zastosowane środki muszą pozostawać w rozsądnej proporcji do deklarowanego celu.¹³ Jak wykażemy poniżej, ewolucja prawa międzynarodowego dotyczącego immunitetu funkcjonalnego funkcjonariuszy państwowych (zob. rozróżnienie między różnymi rodzajami immunitetu w sekcji 4 poniżej) oznacza, że ten rodzaj immunitetu nie może mieć zastosowania do zbrodni o charakterze międzynarodowym. W związku z tym w sprawach o zbrodnie międzynarodowe immunitet funkcjonalny nie może służyć uzasadnionemu celowi, a jego zastosowanie stanowi nieproporcjonalne ograniczenie dostępu do wymiaru sprawiedliwości na mocy art. 6 ust. 1.
13. ETPC bierze pod uwagę szereg czynników, dokonując oceny na podstawie art. 6 ust. 1, w tym wagę naruszeń, których ofiara domaga się zadośćuczynienia,¹⁴ oraz dostępność alternatywnych środków zadośćuczynienia.¹⁵ Chociaż ETPC orzekł, że dostępność alternatywnego środka nie jest rozstrzygająca co do tego, czy przyznanie immunitetu od jurysdykcji narusza art. 6 ust. 1, jest to istotna kwestia, szczególnie w sprawach dotyczących poważnych naruszeń praw człowieka.¹⁶
14. REDRESS twierdzi, że prawo ofiar zbrodni międzynarodowych do skutecznego środka odwoławczego, w tym środków karnych, nie może być ograniczane poprzez stosowanie immunitetów funkcjonalnych funkcjonariuszy państwowych, tym bardziej w przypadkach, gdy – jak w przypadku palestyńskich ofiar zbrodni międzynarodowych w Strefie Gazy – ofiary nie mają dostępu do alternatywnych środków (karnych lub cywilnych) w państwie, w którym doszło do takich zbrodni międzynarodowych.¹⁷ Odmienne orzeczenie pozbawiłoby ofiary zbrodni międzynarodowych prawa do skutecznego środka odwoławczego, czyniąc art. 6 iluzorycznym, co miałoby istotne konsekwencje dla skutecznej ochrony innych praw zapisanych w EKPC.
15. W konsekwencji, ograniczanie dostępu ofiar do wymiaru sprawiedliwości w takich okolicznościach nie miałoby podstawy prawnej, a zatem stanowiłoby naruszenie art. 6 ust. 1 EKPC.

(stwierdzając, że „[d]ostęp do sądu w celu ochrony praw jednostki jest podstawą praworządności”).

¹² *Philis przeciwko Grecji*, skargi nr 12750/87, 13780/88, 14003/88 (ETPC, 27 sierpnia 1991 r.), pkt 59; *De Geouffre de la Pradelle przeciwko Francji*, skarga nr 12964/87 (ETPC, 16 grudnia 1992 r.), pkt 28; *Stanev przeciwko Bułgarii* [Wielka Izba], skarga nr 36760/06 (ETPC, 17 stycznia 2012 r.), pkt 230; *Baka przeciwko Węgrom* [Wielka Izba], skarga nr 20261/12 (ETPC, 23 czerwca 2016 r.), pkt 120.

¹³ *Parafia greckokatolicka Lupeni i inni przeciwko Rumunii* [Wielka Izba], skarga nr 76943/11 (ETPC, 29 listopada 2016 r.), pkt 89.

¹⁴ *Zob. Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 23452/94 (ETPC, 28 października 1998 r.), pkt 150-152.

¹⁵ *Waite i Kennedy przeciwko Niemcom*, skarga nr 26083/94 (ETPC, 18 lutego 1999 r.), pkt 68-74; *De Jorio przeciwko Włochom*, skarga nr 73936/01 (ETPC, 3 czerwca 2004 r.), pkt 45, 56; *Ielo przeciwko Włochom*, skarga nr 23053/02 (ETPC, 6 grudnia 2005 r.), pkt 44, 53.

¹⁶ *Zob. JC i inni przeciwko Belgii*, skarga nr 11625/17 (ETPC, 28 lutego 2022 r.), pkt 71; *zob. również* (choć w odniesieniu do immunitetów dyplomatycznych): *Waite i Kennedy przeciwko Niemcom*, skarga nr 26083/94 (ETPC, 18 lutego 1999 r.), pkt 68; *Beer i Regan przeciwko Niemcom*, skarga nr 28934/95 (ETPC, 18 lutego 1999 r.), pkt 58.

¹⁷ *Zob. na przykład* Zgromadzenie Ogólne ONZ, Raport Specjalnego Komitetu ds. Zbadania Praktyk Izraelskich Wpływających na Prawa Człowieka Narodu Palestyńskiego i Innych Arabów z Okupowanych Terytoriów Palestyńskich: Nota Sekretarza Generalnego, A/71/352, 23 sierpnia 2016 r., pkt 64.

3. Prawo międzynarodowe przewiduje odpowiedzialność indywidualną i państwową za zbrodnie międzynarodowe, rozróżniając immunitet indywidualny (funkcjonalny i osobisty) i immunitet państwowy.

3.1 Rozwój prawa międzynarodowego dotyczącego odpowiedzialności indywidualnej za zbrodnie międzynarodowe

16. Zbrodnie międzynarodowe, w tym zbrodnie wojenne, pociągają za sobą zarówno odpowiedzialność indywidualną, jak i odpowiedzialność państwową na mocy prawa międzynarodowego.¹⁸ W ostatnich latach prawo międzynarodowe dotyczące odpowiedzialności indywidualnej za zbrodnie wojenne i inne zbrodnie międzynarodowe zostało dodatkowo rozwinięte i wzmocnione¹⁹, co miało decydujący wpływ na prawo dotyczące barier w wykonywaniu jurysdykcji w zakresie ustalania odpowiedzialności indywidualnej, w tym amnestii,¹⁹²⁰ przedawnienia²¹ oraz, jak wykazemy poniżej, immunitetów.

3.2 Rozróżnienie między immunitetami *ratione personae* i *ratione materiae* oraz między immunitetem indywidualnym a immunitetem państwowym

17. Immunitet państwa i immunitet jednostek, czy to immunitet osobisty wysokich rangą urzędników (*ratione personae*), czy immunitet funkcyjny (*ratione materiae*), to odrębne kwestie prawne, które należy rozpatrywać oddzielnie ze względu na ich różne cele i zakres.
18. Uzasadnieniem immunitetu państwa jest często suwerenna równość i nieingerencja w sprawy innych państw, stosunki międzynarodowe i wzajemność.²² Immunitety przysługujące osobom fizycznym nie mają na celu zapewnienia korzyści tym osobom, lecz ochronę działań funkcjonariuszy państwowych w trakcie wykonywania ich obowiązków. Immunitet funkcyjny ogranicza się do działań podejmowanych w ramach pełnienia funkcji publicznej i może pozostać w mocy nawet po opuszczeniu stanowiska przez funkcjonariusza. Ich głównym uzasadnieniem jest uniemożliwienie obejścia immunitetu samego państwa.²³ Immunitety osobiste mają zastosowanie do działań podejmowanych przez jednostkę, nawet w charakterze prywatnym, ale wygasają z chwilą zaprzestania pełnienia funkcji przez funkcjonariusza. Zazwyczaj obejmują one głowy państw, szefów rządów i ministrów spraw zagranicznych sprawujących urząd, a ich uzasadnieniem jest zapewnienie, że osoby te będą mogły

¹⁸ Zob. zmiany od czasu przyjęcia art. 7 Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze (1945)82 UNTS 279, np. art. 27 ust. 1 Statutu Rzymskiego oraz art. 4 ust. 1, art. 5 i art. 7 Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zakazu stosowania tortur, które jednoznacznie ustanawiają indywidualną odpowiedzialność za zbrodnie na mocy prawa międzynarodowego. Zob. także: Projekt artykułów dotyczących odpowiedzialności państw za akty międzynarodowo bezprawne (2001) (w którym stwierdzono, że artykuły te „nie naruszają indywidualnej odpowiedzialności wynikającej z prawa międzynarodowego każdego, kto działa w imieniu państwa”); Raport Międzynarodowej Komisji Śledczej ds. Darfuru dla Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, zgodnie z rezolucją Rady Bezpieczeństwa nr 1564 z dnia 18 września 2004 r. (25 stycznia 2005 r.), pkt 593 (w którym stwierdzono, że poważne naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego i praw człowieka pociągają za sobą odpowiedzialność sprawcy i państwa, w tym odszkodowania dla ofiar).

¹⁹ Zob. Sekretariat Sieci ds. Ludobójstwa UE, „20 lat później: Główne wydarzenia w walce z bezkarnością za najpoważniejsze zbrodnie międzynarodowe w UE” (maj 2022 r.), s. 4.

²⁰ Zob. np. OHCHR, „Narzędzia praworządności dla państw pokonfliktowych” (2009), s. 11.

²¹ Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości (1970); Statut Rzymski Międzynarodowego Trybunału Karnego. W odniesieniu do tortur, zob. *Demir i Baykara przeciwko Turcji* [Wielka Izba], skarga nr 34503/97 (ETPC, 12 listopada 2008 r.), pkt 73.

²² *Immunitety jurysdykcyjne państwa (Niemcy przeciwko Włochom)* (wyrok z 3 lutego 2021 r.) ICGJ 434, pkt 53-57; *Al-Adsani przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 35763/97 (ETPC, 21 listopada 2001 r.), pkt 54.

²³ Zob. np. *Jones i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skargi nr 34356/06 i 40528/06 (ETPC, 14 stycznia 2014 r.), pkt 202.

bez przeszkód wykonywać swoje funkcje w trakcie sprawowania urzędu.²⁴

19. Jak wyjaśniono poniżej, rozróżnienie między immunitetem państwowym a immunitetem funkcjonalnym zostało dodatkowo ugruntowane w pracach Komisji Prawa Międzynarodowego (KPM) w jej projektach artykułów dotyczących immunitetu funkcjonariuszy państwowych przed zagraniczną jurysdykcją karną.²⁵ Stanowisko to znajduje odzwierciedlenie w niedawnej praktyce państwowej.²⁶
20. W sprawie rozpatrywanej obecnie przez Sąd, dotyczącej kwestii wszczęcia śledztwa, które może wiązać się z indywidualną odpowiedzialnością funkcjonariuszy państwowych za domniemane zbrodnie międzynarodowe, w grę wchodzi immunitety osobiste i funkcjonalne.

4. Ewolucja prawa międzynarodowego dotyczącego immunitetu funkcjonalnego pokazuje, że ten rodzaj immunitetu nie może mieć zastosowania do zbrodni międzynarodowych.

21. W ramach zwyczajowego prawa międzynarodowego, obecnie krystalizującego się w KPM i potwierdzonego przez najnowsze orzecznictwo sądów krajowych, takich jak we Francji i Niemczech, wyłania się norma prawa międzynarodowego zwyczajowego, ustanawiająca wyjątek od immunitetów funkcjonalnych (immunitetów *ratione materiae*) w przypadku poważnych zbrodni prawa międzynarodowego, w tym ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych, na tej podstawie, że czynów takich nie można uznać za mieszczące się w zakresie funkcji urzędowych.

4.1 Praktyka państwowa

22. Orzeczenia sądów krajowych z okresu po II wojnie światowej oraz z ostatnich 25 lat uchyliły immunitet funkcjonalny w celu ścigania funkcjonariuszy państw obcych za zbrodnie międzynarodowe.
23. Polska sama wniosła znaczący wkład w praktykę państwową w tym zakresie, o czym Polska przypomniiała KPM w 2024 r.²⁷ W swoim oświadczeniu Polska przypomniiała, że w ramach Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Zbrodni Wojennych kraj ten złożył formalne akty oskarżenia przeciwko czołowym niemieckim przywódcom nazistowskim. Ponadto w polskim piśmie stwierdzono:

„...tuż po zakończeniu II wojny światowej Polska wniosła znaczący wkład w rozwój prawa dotyczącego odpowiedzialności za zbrodnie agresji przed sądami krajowymi. W szczególności proces Arthura Greisera, który odbył się w czerwcu i lipcu 1946 r. – tj. przed wydaniem wyroku przez Trybunał Norymberski – dotyczył odpowiedzialności za zbrodnie przeciwko pokojowi przed polskim sądem (w tym przypadku przed Najwyższym Trybunałem Narodowym). Podobne procesy odbyły się w 1947 r. w sprawie Ludwika Fischera oraz w 1948 r. w sprawie Alberta Forstera i Josefa Bühlera przed Najwyższym Trybunałem Narodowym. We wszystkich czterech sprawach członkowie niemieckiej partii nazistowskiej (NSDAP) – zajmujący wysokie stanowiska w administracji terytoriów

²⁴ Zob. sprawę dotyczącą nakazu aresztowania z 11 kwietnia 2000 r. (Demokratyczna Republika Konga przeciwko Belgii) (wyrok) ICJ Rep 2002, pkt 54-55.

²⁵ ILC, „Raport Komisji Prawa Międzynarodowego z prac 73. sesji” (18 kwietnia - 3 czerwca i 4 lipca - 5 sierpnia 2022 r.), dokument ONZ A/77/10.

²⁶ Sprawa nr 3 StR 564/19 (Niemcy, Federalny Trybunał Sprawiedliwości, 28 stycznia 2021 r.). Zob. również Claus Kress, „O immunitacie funkcjonalnym zagranicznych funkcjonariuszy publicznych i przestępstwach na mocy prawa międzynarodowego” (Just Security, 31 marca 2021 r.).

²⁷ Komisja Prawa Międzynarodowego, Siedemdziesiąta Piąta Sesja, Immunitet urzędników państwowych wobec zagranicznej jurysdykcji karnej, Komentarze i obserwacje otrzymane od rządów, dokument ONZ A/CN.4/771, 7 maja 2024 r., s. 13.

okupowanych – zostali skazani za zbrodnie przeciwko pokojowi”.²⁸

24. W ciągu ostatnich 25 lat nastąpił intensywny rozwój praktyki państwowej. W 1990 r., w sprawie *Pinocheta*, Izba Lordów, ówczesny najwyższy sąd w Zjednoczonym Królestwie, orzekła, że były chilijski przywódca państwa, generał Pinochet – o którego ekstradycję ubiegali się Hiszpania, Szwajcaria, Francja i Belgia w związku z zarzutami tortur – nie mógł powoływać się na immunitet funkcjonalny w odniesieniu do tortur.²⁹ Sądy we Francji, Włoszech, Holandii i Hiszpanii poszły w ich ślady, skazując zarówno obecnych, jak i byłych urzędników zagranicznych za zbrodnie z zakresu prawa międzynarodowego.³⁰ Inne sądy we Francji, Włoszech, Hiszpanii i Szwecji wydały nakazy aresztowania obecnych i byłych urzędników za takie zbrodnie, bez funkcjonalnego immunitetu stanowiącego przeszkodę w ich wydaniu.³¹
25. W ciągu ostatniej dekady sądy państw członkowskich UE wielokrotnie zezwalały na prowadzenie śledztw, wydawały nakazy aresztowania i skazywały byłych zagranicznych urzędników za zbrodnie w świetle prawa międzynarodowego. Aby wymienić tylko kilka przykładów, w 2017 r. holenderski sąd uznał Eshetu Alemu, byłego członka Tymczasowej Wojskowej Rady Administracyjnej w Etiopii, za winnego zbrodni wojennych.³² Niedawno holenderskie sądy skazały byłych urzędników państwowych w związku ze zbrodniami wojennymi popełnionymi między innymi w Afganistanie i Syrii.³³ W latach 2021 i 2022 niemieckie sądy skazały byłych syryjskich funkcjonariuszy wywiadu za zbrodnie przeciwko ludzkości.³⁴ Litewski sąd skazał byłych zagranicznych urzędników radzieckich za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości w 2022 r.³⁵ Również w 2022 r. szwedzki sąd uznał Hamida

²⁸ Tamże.

²⁹ *R przeciwko Bow Street Stipendiary Magistrate i innym, byłemu prezydentowi Pinochetowi Ugarte* (nr 3) [1999] 2 WLR 827 (nie mógł powoływać się na immunitet osobisty, ponieważ nie sprawował urzędu).

³⁰ Francja: Ordonnance de mise en accusation de Khaled Ben Said devant la Cour d'assises du Bas Rhin, nr J.20009/01, nr 5/02/12, 15 grudnia 2008 r.; Włochy: patrz Amnesty International, „Raport roczny 2001” (Indeks AI: POL 10/0001/2001) s. 139 (wyrok skazujący wydany przez Sąd Przysięgłych w Rzymie na siedmiu byłych argentyńskich urzędników za morderstwo i porwanie siedmiu obywateli Włoch); Niemcy: *H przeciwko Prokuratorowi Generalnemu*, sprawa BG1476, 07/10063 (Sąd Najwyższy, 2008) (podtrzymanie wyroku skazującego byłego wysokiego rangą urzędnika wywiadu za tortury); Hiszpania: Sentencia no 798/2007 (Tribunal Supremo, Sala de lo Penal, 2007) (wyrok skazujący byłego argentyńskiego oficera marynarki wojennej, Adolfo Scilingo, za porwanie i morderstwo).

³¹ Francja: Deliverance de mandats d'arret internationaux, Ordonnance de soit-communique (Tribunal de grande instance, Paryż, 17 listopada 2006 r.) (nakaz aresztowania wydany w listopadzie 2006 r. ośmiu obecnych urzędników rwandyjskich [ale nie prezydenta ze względu na jego immunitet osobisty] i jednego byłego urzędnika za zabójstwa i różne akty terrorystyczne w sprawie, w której osiem *parties civiles* ubiega się o zadośćuczynienie cywilne); Włochy: Bill Van Aken, „Włoski sędzia domaga się procesu 140 osób w związku z represjami w ramach Operacji Kondor” (World Socialist WebSite, 15 stycznia 2008 r.) (nakazy aresztowania wydane na obecnych i byłych urzędników w Argentynie, Boliwii, Brazylii, Chile, Peru i Urugwaju podejrzanych o stosowanie tortur i wymuszone zaginięcia); Hiszpania: zob. ILC, „Drugi raport na temat immunitetu urzędników państwowych wobec zagranicznej jurysdykcji karnej”, dokument ONZ A/CN.4/631* (10 czerwca 2010 r.), s. 190 („Hiszpańskie sądy wydały nakazy aresztowania obecnych i byłych urzędników z Argentyny, Chile i Gwatemali”) oraz Project MUSE, „Ludobójstwo: nowe perspektywy jego przyczyn, przebiegu i konsekwencji” (Amsterdam University Press, 2016), s. 65 (hiszpański sędzia śledczy Andreu Merelles oskarżył 40 wysoko postawionych urzędników rwandyjskich); Szwecja: zob. Amnesty International, „Szwecja: Zakończyć bezkarność dzięki jurysdykcji uniwersalnej” (2009), s. 87 (międzynarodowy nakaz aresztowania i wniosek o ekstradycję wydany w listopadzie 2001 r. w sprawie argentyńskiego oficera marynarki wojennej w związku z wymuszonym zaginięciem obywatela Szwecji).

³² Zob. TRIAL International, „Universal Jurisdiction Annual Review 2024”, s. 89.

³³ Zobacz na przykład sprawę nr ECLI:NL:RBDHA:2024:575 (Sąd Rejonowy w Hadze, 22 stycznia 2024 r.); sprawę nr ECLI:NL:RBDHA:2022:4976 (Sąd Rejonowy w Hadze, 14 kwietnia 2022 r.).

³⁴ Sprawa nr 1 StE 3/21 (Niemcy, Wyższy Sąd Krajowy w Koblencji, 24 lutego 2021 r.); sprawa nr 1 StE 9/19 (Niemcy, Wyższy Sąd Krajowy w Koblencji, 13 stycznia 2022 r.).

³⁵ Sprawa nr 2K-7-39-1073/2022 (Litwa, Sąd Najwyższy, 30 czerwca 2022 r.).

Noury'ego, byłego irańskiego urzędnika, winnym zbrodni wojennych.³⁶ W 2023 r. francuski Cour de Cassation potwierdził skierowanie sprawy byłego rwandyjskiego urzędnika do sądów karnych za ludobójstwo i zbrodnie przeciwko ludzkości³⁷, a Biuro Prokuratora Generalnego w Szwajcarii oskarżyło byłego algierskiego ministra obrony Khaleda Nezzara.³⁸ W tym samym roku belgijski sąd uznał byłych gwatemalskich ministrów i dowódców wojskowych winnymi zbrodni przeciwko ludzkości.³⁹ W 2024 r. szwajcarski sąd skazał byłego ministra spraw wewnętrznych Gambii Ousmana Sonko za zbrodnie przeciwko ludzkości.⁴⁰

26. W 2021 r. niemiecki Federalny Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że „urzędnicy państwowi, przynajmniej w zakresie, w jakim zajmują stanowiska podrzędne, nie korzystają z immunitetu funkcjonalnego na mocy zwyczajowego prawa międzynarodowego w zagranicznych postępowaniach karnych dotyczących zbrodni wojennych [...]”.⁴¹ W postanowieniu z 2024 r. Federalny Trybunał Sprawiedliwości rozszerzył to orzeczenie na wszystkich zagranicznych urzędników państwowych „niezależnie od statusu i rangi” oraz na wszystkie zbrodnie międzynarodowe.⁴²
27. Ostatnio, w lipcu 2025 r., Zgromadzenie Plenarne francuskiego Cour de Cassation (Sądu Najwyższego) wydało dwa przełomowe orzeczenia, w których zbadało, czy na mocy prawa międzynarodowego istnieją wyjątki od immunitetu funkcjonalnego od jurysdykcji karnej w przypadku, gdy ścigane czyny stanowią zbrodnie międzynarodowe.⁴³ Sprawy dotyczyły byłego prezydenta Syrii Baszara al-Assada i byłego dyrektora syryjskiego banku centralnego, którym francuska prokuratura chciała postawić zarzuty dotyczące ataków bronią chemiczną na ludność cywilną w Syrii. Po przeanalizowaniu praktyki państwowej i pracy KPM, Sąd stwierdził: „Z tych elementów można wywnioskować, że istnieje istotna praktyka państwowa polegająca na uchylaniu, z mocy prawa, immunitetu funkcjonalnego w przypadku zbrodni międzynarodowych”.⁴⁴ Sąd stwierdził następnie, że ta zmiana w międzynarodowym zwyczaju, „do której zamierza przyczynić się Cour de cassation, określa nową równowagę między immunitetami a walką z bezkarnością” i w konsekwencji „zasada immunitetu funkcjonalnego od jurysdykcji w sprawach karnych nie może być powoływana w przypadku ścigania za ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości i zbrodnie wojenne”.⁴⁵

³⁶ Zob. TRIAL International, „Universal Jurisdiction Annual Review 2024”, s. 96.

³⁷ Tamże, s. 45. Należy również zwrócić uwagę na francuski nakaz aresztowania Bahara al-Assada z 2024 r.: „Francuski sąd podtrzymał nakaz aresztowania syryjskiego Baszara al-Assada” (Aljazeera, 26 czerwca 2024 r.).

³⁸ Tamże, s. 100 (należy zauważyć, że Khaled Nezzar zmarł w grudniu 2023 r., co spowodowało umorzenie postępowania karnego).

³⁹ Zob. Impunity Watch, „Belgia: Gwatemalscy urzędnicy uznani za winnych zbrodni przeciwko ludzkości w historycznym procesie” (18 grudnia 2023 r.).

⁴⁰ Zob. Human Rights Watch, „Gambia: Przełomowy szwajcarski wyrok skazujący byłego urzędnika” (15 maja 2024 r.).

⁴¹ Sprawa nr 3 StR 564/19 (Niemcy, Federalny Trybunał Sprawiedliwości, 28 stycznia 2021 r.). Zob. również Claus Kress, „O immunitecie funkcjonalnym zagranicznych urzędników a przestępstwa w świetle prawa międzynarodowego” (Just Security, 31 marca 2021 r.).

⁴² Isabel Walther, „Wyjątki od immunitetu funkcjonalnego w przypadku przestępstw w świetle prawa międzynarodowego – nowe tendencje w niemieckim ustawodawstwie i orzecznictwie podnoszące kwestie dotyczące identyfikacji zwyczajowego prawa międzynarodowego” (EJIL: Talk!, 5 sierpnia 2024 r.); zob. także Claus Kress, Peter Frank i Christoph Barthe, „Immunitet funkcjonalny urzędników państw obcych przed sądami krajowymi: opinia prawna Federalnego Prokuratora Generalnego Niemiec” (2021) 19 JICJ697, s. 700-716.

⁴³ Zgromadzenie Plenarne Cour de cassation, apelacja nr 24-84.071, orzeczenie nr 684 B+R, 25 lipca 2025 r., pkt 15 (tłumaczenie angielskie z oryginału francuskiego).

⁴⁴ Tamże, pkt 31.

⁴⁵ Tamże, pkt 32-33.

28. Z powyższego wynika, że gdyby Polska odmówiła wszczęcia śledztwa w niniejszej sprawie z uwagi na immunitet funkcjonalny, znalazłaby się w sprzeczności nie tylko z własną wcześniejszą praktyką z okresu powojennego, ale także z orzecznictwem licznych innych jurysdykcji krajowych z ostatnich 25 lat. Wszystkie te jurysdykcje doszły do tego samego wniosku, że powstała nowa norma prawa międzynarodowego,⁴⁶ która jako taka byłaby wiążąca dla wszystkich państw. Byłby to istotny czynnik przy rozpatrywaniu, czy Polska naruszyła prawo ofiar do dostępu do wymiaru sprawiedliwości na mocy art. 6 ust. 1 EKPC (zob. sekcja 2.2 powyżej).

4.2 Projekt artykułów KPM dotyczący immunitetu urzędników państwowych wobec zagranicznej jurysdykcji karnej

29. W 2007 r. KPM postanowiła włączyć temat immunitetu urzędników państwowych wobec zagranicznej jurysdykcji karnej do swojego programu prac. W 2016 r. Specjalny Sprawozdawca KPM w tej sprawie wyraził pogląd, że „*popelnienie zbrodni międzynarodowych można rzeczywiście uznać za ograniczenie lub wyjątek od immunitetu państwa wobec obcej jurysdykcji karnej w oparciu o normę międzynarodowego prawa zwyczajowego*”.⁴⁷ Doszła do tego wniosku po przeprowadzeniu dogłębnej analizy odpowiedniej praktyki państwowej i *opinio iuris*.⁴⁸
30. W tym samym czasie, w 2015 r., Polska przedłożyła Ministrowi Spraw Zagranicznych Opinię Komitetu Doradczego ds. Prawnych, o której mowa powyżej, w której potwierdzono jej pogląd, że „*nie ma wątpliwości, iż tendencja do wyłączania immunitetu ratione materiae w przypadku zbrodni międzynarodowych, takich jak ludobójstwo, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne i tortury, cieszy się coraz większym poparciem*” i że Komitet popiera tę tendencję.⁴⁹
31. W 2022 r. KPM opublikowała projekty artykułów dotyczących immunitetu urzędników państwowych wobec obcej jurysdykcji karnej. Projekt art. 7 stanowi, że „*immunitet ratione materiae od wykonywania obcej jurysdykcji karnej nie ma zastosowania do*” m.in. zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości i ludobójstwa.⁵⁰ W komentarzu do tego artykułu KPM wyjaśniła, że „*istnieje zauważalna tendencja do ograniczania stosowania immunitetu ratione materiae od wykonywania jurysdykcji w odniesieniu do pewnych rodzajów zachowań stanowiących zbrodnie w świetle prawa międzynarodowego*”, co znajduje odzwierciedlenie w ustawodawstwie i orzeczeniach sądowych wielu państw.⁵¹ Chociaż KPM kontynuuje rozpatrywanie projektów artykułów, szerokie poparcie dla art. 7, w tym ze strony Polski, która powtórzyła swoje stanowisko z 2015 r.,⁵² sprawia, że przepis ten prawdopodobnie zostanie przyjęty.⁵³
32. W postanowieniu z dnia 8 maja 2025 r. Prokuratura Okręgowa w Polsce powołuje się na sprawę nakazu aresztowania wydanego przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS)⁵⁴ jako podstawę odmowy wszczęcia postępowania w

⁴⁶ Artykuł 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości określa sposoby ustanawiania norm prawa międzynarodowego.

⁴⁷ ILC, „Piąty raport w sprawie immunitetu funkcjonariuszy państwowych wobec obcej jurysdykcji karnej” (14 czerwca 2016 r.), dokument ONZ A/CN.4/701, pkt 189.

⁴⁸ Zob. tamże, pkt 181-189.

⁴⁹ Opinia Komitetu Doradczego ds. Prawnych przy Ministrze Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie immunitetów funkcjonariuszy państwowych wobec obcej jurysdykcji karnej, Warszawa, 27 kwietnia 2015 r., s. 13-14.

⁵⁰ ILC, „Sprawozdanie Komisji Prawa Międzynarodowego z prac 73. sesji” (18 kwietnia - 3 czerwca i 4 lipca - 5 sierpnia 2022 r.), dokument ONZ A/77/10, s. 229, art. 7.

⁵¹ Tamże 230-232, przypis 1012.

⁵² ILC, Immunitet państw wobec obcej jurysdykcji karnej, Komentarze i obserwacje otrzymane od rządów, A/CN.4/771, 7 maja 2024 r., s. 13.

⁵³ ILC, Sprawozdanie z prac siedemdziesiątej szóstej sesji (2025), A/80/10, rozdział V, s. 33.

⁵⁴ Sprawa dotycząca nakazu aresztowania z dnia 11 kwietnia 2000 r. (Demokratyczna Republika Konga

niniejszej sprawie. KPM rozważyła implikacje postanowienia w sprawie nakazu aresztowania w kontekście prac nad projektem przepisów dotyczących immunitetu funkcjonariuszy państwowych wobec zagranicznej jurysdykcji karnej. W dwóch raportach Specjalna Sprawozdawczyni KPM, Concepcion Escobar Hernandez, omawia sprawę i z aprobatą przytacza odrębne, przeciwne zdania kilku sędziów, w których kwestionowali oni, czy poważne zbrodnie o charakterze międzynarodowym mogą być uznawane za akty urzędowe, i twierdzili, że immunitet funkcjonalny nie może mieć zastosowania do zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości i ludobójstwa.⁵⁵ Ponadto sprawa nakazu aresztowania była szczegółowo rozpatrywana w szeregu wyżej wymienionych spraw, ale uznano, że nie stanowi ona przeszkody do ścigania funkcjonariuszy zagranicznych za zbrodnie o charakterze międzynarodowym w sprawach dotyczących immunitetu funkcjonalnego.⁵⁶ Te zmiany w normach i praktyce państw wyraźnie wskazują, że sprawa nakazu aresztowania wydanej przez MTS nie może być obecnie uznawana za podstawę do twierdzenia, że immunitet funkcjonalny stanowi przeszkodę w ściganiu funkcjonariuszy państw obcych przed sądami krajowymi.

5. Immunitety osobiste za zbrodnie międzynarodowe nie mają prowadzić do bezkarności

33. W niniejszej opinii prawnej *amicus curiae* REDRESS opisuje ogólną zmianę w prawie międzynarodowym, która doprowadziła do wzmocnienia zakazów dotyczących zbrodni międzynarodowych i obowiązków państw w zakresie wykonywania swojej jurysdykcji w celu prowadzenia śledztw, ścigania i karania sprawców, a także do zawężenia zakresu stosowania zakazów ścigania, takich jak immunitety. Chociaż rozszerzenie wyjątku dotyczącego zbrodni międzynarodowych o immunitety osobiste, przysługujące głowom państw, szefom rządów i ministrom spraw zagranicznych w trakcie sprawowania urzędu, nie osiągnęło jeszcze konsensusu, immunitety osobiste nie powinny być równoznaczne z bezkarnością za zbrodnie międzynarodowe.
34. Jednakże w ostatnich latach ujawniono, że istnieją pewne niezwykle istotne praktyki państwowe z okresu powojennego, do których sama Polska się przyczyniła. Jak Polska przypomniiała KPM w 2024 r., w ramach Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Zbrodni Wojennych, kraj ten złożył formalne akty oskarżenia przeciwko Adolfowi Hitlerowi oraz innym przywódcom nazistowskim.⁵⁷ Komisja wydała opinię prawną, w której odrzuciła jako „nieistotne” doktryny immunitetu głowy państwa w niniejszej sprawie.⁵⁸ Na tej podstawie, będąc nadal urzędującą głową państwa, Adolf Hitler został oskarżony o zbrodnie wojenne przez Polskę, Belgię i Czechosłowację zimą 1944-45 r., przy poparciu 13 pozostałych członków Komisji ds. Zbrodni Wojennych. Istotne może być to, że dokumenty prawne, które zawierały wnioski prawne państw członkowskich, były utajnione przez dziesięciolecia, aż do drugiej dekady XXI wieku, i nie były dostępne dla MTS, gdy ten rozpatrywał sprawę nakazów aresztowania w

przeciwko Belgii) (Wyrok) ICJ Rep 2002.

⁵⁵ Czwarty i Piąty Raport w sprawie immunitetu urzędników państwowych wobec zagranicznej jurysdykcji karnej, A/CN.4/SER.A/2015/Add.1 (Część 1) na str. 10, s. 37-38 oraz A/CN.4/701/2016 na str. 121, s. 10. 69.

⁵⁶ Na przykład w orzeczeniu z 2024 r. niemiecki Federalny Trybunał Sprawiedliwości wyraźnie rozróżnił immunitet funkcjonalny od nieograniczonego immunitetu osobistego, do którego uprawnieni są niektórzy urzędnicy, jak wspomniano w sprawie nakazów aresztowania: Postanowienie w sprawie pierwszej kontroli zatrzymania Ahmada H., AK 4/24, 21 lutego 2024 r., pkt 53.

⁵⁷ ILC, Immunitet państw wobec zagranicznej jurysdykcji karnej, Komentarze i obserwacje otrzymane od rządów, A/CN.4/771, 7 maja 2024 r., s. 13.

⁵⁸ Dan Plesch, „Ważna przeszłość: Od czasów Hitlera głowy państw nie mają immunitetu”, *Justice in Conflict*, 26 września 2024 r., dostępne online pod adresem: <https://iusticeinconflict.org/2024/09/26/an-important-past-since-hitler-heads-of-state-have-no-immunity/>

2002 r.⁵⁹

35. Ponadto, chociaż francuski Cour de Cassation, w swoim niedawnym orzeczeniu w sprawie immunitetów, o którym mowa powyżej, nie znalazł jeszcze wystarczających podstaw w prawie międzynarodowym, aby ustanowić wyjątek od immunitetu osobistego przed jurysdykcją karną przed sądami zagranicznymi w sprawach o zbrodnie międzynarodowe, podkreślił, że takie immunitety nie są równoznaczne z bezkarnością. W szczególności, Sąd stwierdził, że takie immunitety nie powinny uniemożliwiać sądom krajowym chronionych funkcjonariuszy publicznych oraz sądom międzynarodowym, takim jak MTK, wykonywania ich jurysdykcji⁶⁰ MTK faktycznie wydał nakazy aresztowania nie tylko Netanjahu, ale także Władimira Putina, a także, gdy sprawował urząd głowy państwa Sudanu, Omara al-Baszira. Nakłada to na wszystkie państwa członkowskie MTK obowiązek współpracy w aresztowaniu i wydaniu tych osób, jeśli przemieszczają się one przez terytoria znajdujące się pod ich jurysdykcją.
36. Sąd francuski podkreślił również, że immunitety osobiste są ograniczone czasowo, do okresu, w którym dana osoba sprawuje swój urząd. Po odejściu z urzędu immunitety osobiste przestają obowiązywać, a immunitet staje się funkcjonalny, a zatem podlega wyjątkowi w sprawach o zbrodnie międzynarodowe. W związku z tym Sąd orzekł, że władze francuskie mogą teraz wydać nowy nakaz aresztowania Baszara al-Assada, obecnie byłego przywódcy państwa, w związku z zbrodniami międzynarodowymi, które rzekomo popełnił w trakcie sprawowania urzędu. Inne przykłady, w których immunitety osobiste stały się funkcjonalne po odejściu przywódcy państwa z urzędu i objęciu go jurysdykcją przez sąd zagraniczny w odniesieniu do zbrodni międzynarodowych, obejmują wspomnianego wcześniej byłego prezydenta Chile Augusto Pinocheta, oskarżonego w czterech jurysdykcjach europejskich o tortury; oraz byłego prezydenta Czadu Hissène Habre, ściganego w Nadzwyczajnych Izbach Afrykańskich.⁶¹ Istnieją również przykłady byłych przywódców państw ściganych za zbrodnie międzynarodowe we własnych krajach po odejściu z urzędu.⁶²

C. WNIOSKI

37. REDRESS twierdzi, że w świetle prawa międzynarodowego nie ma powodu, aby ewentualne istnienie przeszkody proceduralnej (immunitetu osobistego głowy państwa sprawującego urząd) uniemożliwiającej ściganie jednego z podejrzanych wskazanych przez skarżących miało uniemożliwiać wszczęcie przez polskich prokuratorów śledztwa w sprawie przestępstw zarzucanych w zawiadomieniu o popełnieniu przestępstwa.
38. Po pierwsze, REDRESS zauważa, że w momencie wszczęcia śledztwa nie można przewidzieć, czy kwestia jakichkolwiek immunitetów się pojawi. Jak wspomniano powyżej, celem śledztwa karnego, zarówno w Polsce, jak i gdzie indziej, jest przede wszystkim ustalenie, czy popełniono jedno lub więcej przestępstw, a następnie ustalenie, kto jest odpowiedzialny za takie przestępstwo (przestępstwa) i czy można go (je) ścigać. W niniejszym postępowaniu skarżący zidentyfikowali trzy osoby, które

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Zgromadzenie Plenarne Cour de cassation, apelacja nr 24-84.393, orzeczenie nr 685 B+R, 25 lipca 2025 r., w szczególności pkt 35-36.

⁶¹ Nadzwyczajne Izby Afrykańskie, wyrok z 30 maja 2016 r., dostępny pod adresem: <https://legal-tools.org/doc/98c00a/pdf>

⁶² Na przykład były prezydent Peru, Fujimori, został skazany za wymuszone zaginięcia i zabójstwa przez peruwiański sąd 7 kwietnia 2009 r.: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2009/04/peru-conviction-fujimori-e28093-milestone-fight-justice-2-0090407/>. Były prezydent Gwatemali Rios Montt został skazany za ludobójstwo i zbrodnie przeciwko ludzkości przez gwatemalski sąd 10 maja 2013 r.: <https://www.hrw.org/news/2013/05/10/guatemala-rios-montt-called-genocide>.

ich zdaniem są odpowiedzialne za zarzucane im zbrodnie, ale śledztwo prowadzone przez Prokuratora Generalnego może ujawnić inne. Znaczenie immunitetów osób wskazanych jako odpowiedzialne może pojawić się na tym etapie. Jak stwierdzono w piśmie złożonym przez Polskę do KPM w 2015 r., polski sąd musiałby rozstrzygnąć o zastosowaniu immunitetów po ustaleniu, czy ma jurysdykcję w danej sprawie.⁶³ Co więcej, jak pokazuje francuska sprawa Baszara al-Asada, oficjalny status poszczególnych podejrzanych może ulec zmianie w trakcie śledztwa.

39. Po drugie, oczywistym jest, że dwie osoby wymienione w zawiadomieniu o popełnieniu przestępstwa, których stanowiska nie uprawniałyby ich do immunitetu osobistego, nie korzystałyby z żadnego immunitetu. Pan Gallant i pan Kisch nie są uprawnieni do powoływania się na immunitet funkcjonalny w celu uniknięcia ścigania karnego w Polsce za domniemane zbrodnie międzynarodowe popełnione w Strefie Gazy. Zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego, wyraźnie wspieranymi przez Polskę w praktyce po II wojnie światowej i w jej niedawnych wystąpieniach do KPM, immunitet funkcjonalny nie chroni już funkcjonariuszy publicznych przed ściganiem za zbrodnie międzynarodowe przed sądami zagranicznymi, ponieważ immunitety funkcjonalne nie obejmują takich czynów. W mało prawdopodobnym przypadku, gdyby polski sąd orzekł inaczej, pan Gallant nie był ministrem w czasie popełnienia wszystkich domniemanych zbrodni, a pan Kisch nie był jeszcze ministrem w czasie popełnienia domniemanych zbrodni, których zbadania domagają się skarżący.
40. Po trzecie, REDRESS twierdzi, że Polska powinna pójść za precedensem swojego śledztwa w sprawie domniemanych zbrodni międzynarodowych na Ukrainie, gdzie osoby uznane za odpowiedzialne prawdopodobnie są również urzędnikami państwowymi. Podobnie jak w przypadku śledztwa w sprawie Ukrainy, wszelkie dowody zebrane w trakcie śledztwa w sprawie międzynarodowych zbrodni popełnionych w Strefie Gazy mogłyby zostać wykorzystane do wszczęcia postępowania karnego w Polsce na dowolnej podstawie jurysdykcyjnej – w tym przypadku biernej osobowości – lub przekazane sądowi międzynarodowemu lub innemu państwu wykonującemu swoją jurysdykcję. REDRESS przypomina również, że ponieważ MTK wydał nakaz aresztowania pana Netanjahu, Polska, jako państwo-strona statutu rzymskiego, ma ustawowy obowiązek współpracy z Trybunałem, w tym aresztowania go i przekazania MTK.

[podpis nieczytelny]

Rupert Skilbeck, adwokat

Dyrektor REDRESS

Londyn, 27 października 2025 r.

⁶³ Opinia Komitetu Doradczego ds. Prawnych przy Ministrze Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie immunitetów funkcjonariuszy państwowych przed obcą jurysdykcją karną, Warszawa, 27 kwietnia 2015 r., s. 16.

Ja, tłumacz przysięgły języka angielskiego Agnieszka Czapka wpisana na listę tłumaczy prowadzoną przez Ministerstwo Sprawiedliwości pod numerem TP/10/11, poświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z dokumentem w języku angielskim okazanym mi jako oryginał, w dowód czego kładę mój podpis i pieczęć.

Warszawa, 3 listopada 2025 r. Repertorium nr 2070/2025.

